

ÇOCUK EDEBİYATI VE YARATICI DÜŞÜNME

Ahmet DEMİR

Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, ademir(at)baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7857-5598

Demir, Ahmet. "Çocuk Edebiyatı ve Yaratıcı Düşünme". idil, 60 (2019 Ağustos): s. 1011-1025. doi: 10.7816/idil-08-60-07

Öz

Edebî metinler, özellikleri itibarıyla 'yaratıcı düşünme'yle doğrudan ilintilidir. Roman, öykü, masal, şiir gibi edebî metinler, her şeyden önce bir sanatçının yaratımıdır ve kurgu, yapı, içerik, dil ve anlatım gibi özellikleri bakımından yaratıcılığa dayanır. Bu bakımdan çocuk edebiyatı ürünleri de çocuklar için 'yaratıcı düşünme'ye açılan bir kapıdır. Bu çalışmada, çocuk edebiyatı ile 'yaratıcı düşünme' arasındaki ilişkiler irdelenmektedir. Çocuk edebiyatı metinlerinin özellikleri (kurgu, yapı, içerik, dil ve anlatım gibi) ile 'yaratıcı düşünme' arasındaki ilişkiler ortaya konulmaktadır. Çocuk edebiyatı ile 'yaratıcı düşünme' arasındaki ilişki; roman, öykü, masal, şiir gibi çocuk edebiyatı ürünlerinden örnekler verilerek ele alınmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünlerini 'yaratıcı düşünme'ye açılan bir kapı olarak görmek, eğitimde öğrenme süreçlerini de 'yaratıcı düşünme' yönünde şekillendirmek ve bu yönde bir farkındalıkla hareket etmek bakımından da bir gerekliliktir. Bu bakımdan eğitimin her seviyesinde çocuk edebiyatı ürünleri üzerinden çocukların 'yaratıcı düşünme' becerilerini ve yeterliliklerini geliştirmek başlıca amaçlardan biri olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, edebî metinler, yaratıcılık, yaratıcı düşünme, çocuk-okur

Makale Bilgisi

Geliş: 19 Mayıs 2019

DOI: 10.7816/idil-08-60-07

Düzeltilme: 28 Haziran 2019

Kabul: 5 Temmuz 2019

Giriş

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. ‘Çocuk edebiyatı’ kavramı üzerinden edebiyatın içerisinde çocuğa özgü bir alan yaratmada ana belirleyici ölçüt, ‘çocuğa görelik’tir (Sever, 2003: 9). Çocuk edebiyatı, yazınsal değeri olan, çocuk gerçekliğine dayanan, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı verebilen ve nitelikli okur kimliği kazandırabilen, yaş sınırı olarak da okul öncesi dönemden çocuğun ergenliğe ulaştığı döneme kadar olan zaman dilimini esas alan bir edebiyattır. Çocuk edebiyatının çerçevesini, ‘çocuğa uygunluk’ belirler ve çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun kültürel gelişimine, düş gücünün beslenmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunur (Dilidüzgün, 2018: 19). ‘Çocuk edebiyatı’, hedef kitlesi belli bir edebiyat olarak da tanımlanabilir ve hedef kitle odaklı tanımlamada, çocuk edebiyatı sınırlarına girebilecek metinlerin ‘çocuk duyarlılığı’na uygunluğu esas alınır. Çocuk edebiyatının göndergesi, çocuk duyarlılığıyla örülmüş, çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinlerdir ve alıcısı ise öncelikle çocuktur (Şimşek, 2004: 31).

Şirin, çocuk edebiyatının sınırlarını belirleyen kavramın ‘çocuğa görelik’ olduğuna şöyle dikkat çeker:

Çocuk edebiyatı kültürü içinde en duyarlı yaklaşımları ‘çocuğa göre’lik ilkesi belirler. Çocuğa göre, deyinse, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlık anlaşılmalıdır. Hangi yaş grubu dikkate alınarak edebiyat yapılıyorsa çizgi-resimden edebiyata çocuk dünyasının yansıtılması gerekir. ‘Çocuğa göre’liğin ölçüsü ise çocuksu düzeyle belirlenir. (...) Çocuksu, çocuğun özetlenmesi için kullanılacak bir sıfat. (1994: 19).

‘Çocuk edebiyatı’nı ‘çocuğa göre’lik üzerinden tanımlamak, edebiyat tarihinde çocuklar için yazılmasa da ‘çocuğa göre’ olduğundan, zaman içinde ‘çocuk edebiyatı’ ürünü olma özelliği gösteren yetişkinler için yazılmış metinleri de ‘çocuk edebiyatı’ sahası içine dâhil etmeyi beraberinde getirir. Bu bakımdan “Bir çocuk kitabı, çocuk tarafından yazılan bir kitap mıdır yoksa çocuk için yazılan bir kitap mı? Çocuklar için bir kitap yazmak ne demektir? Çocuklar için yazılan bir kitabı yetişkinler de okuyamaz mı, bir çocuk kitabı bir yetişkinin zevkine de hitap etmez mi? Çocuklar

tarafından okunan yetişkin kitaplarını nereye koymak gerekir, bu kitaplar da çocuk edebiyatı mıdır?” (Lesnik-Oberstein, 1999: 15, 2005: 15), “Sözlü edebiyat ürünleri (masallar, halk hikâyeleri, destanlar vb.) ve klasikler çocuk edebiyatı mıdır?” (Nikolajeva, 1996: 14-19) gibi pek soru, ‘çocuğa göre’lik ilkesi bakımından cevap bulmuş olur. ‘Çocuğa görelik’, ‘çocuk gerçekliği’, ‘çocuk algısı’, ‘çocuğun dünyasına uygunluk’, ‘çocuksu düzey’ gibi pek çok kavram, yazılış amacı ya da türü ne olursa olsun bir edebî metni ‘çocuk edebiyatı’nın içine dâhil etme şeklinde bir sonuç doğurur. Ayrıca Şimşek’in de dikkat çektiği üzere çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilen metinleri, çocuk edebiyatı başlığı altında değerlendirmek bu metinleri çocuklar dışında hiç kimsenin okumayacağı anlamına da gelmez. Zira pek çok çocuk edebiyatı ürününden yetişkinler de zevk alabilirler (2004: 31). Bu bakımdan yetişkinlere seslenen birçok edebî eserin aynı zamanda çocukların dünyasına da hitap ettiğini, bu eserleri çocukların da zevkle okuduklarını göz önünde bulundurarak çocuk edebiyatını, edebiyatın diğer alanlarından, türlerinden bıçakla kesilmiş gibi ayrı düşünmek mümkün değildir (Yalçın ve Aytaş, 2014: 18). Çocuk edebiyatı, tümüyle ‘çocuk’ denilen özel bir hedef kitleye bağlı kategorik kitaplarla var olur. Çocuk edebiyatının tanımı kendi amacıyla temellendirilir: Çocuk edebiyatı, çocuğa özel olmak ister; çünkü kendisini açıkça ve amaçlı bir ilgiyle konumlandırır (Lesnik-Oberstein, 2005: 15). Çocuk edebiyatı, çocukların gelişim özellikleriyle doğrudan ilintili olduğundan ‘çocuk için’ değil, ‘çocuğa göre’ nitelendirmesinde bulunabildiğimiz ürünleri öne çıkarmaktadır (Güleryüz, 2013: 80). Bu bakımdan çocuk edebiyatı, çocuğu çepeçevre kuşatan edebiyattır (Şirin, 1994: 13). Örneğin *Don Kişot*, *Robinson Crusoe*, *Seksen Günde Devriâlem*, *Aya Yolculuk*, *Gulliver’in Seyahatleri*, *Alice Harikalar Diyarında*, *Üç Silahşörler* gibi pek çok metin çocuklar için yazılmadığı halde çocuklar tarafından da zevkle okunur. Aynı şekilde Türk edebiyatında Ömer Seyfettin’in *Forsa*, *Kaşağı*, *Ant*, *Pembe İncili Kaftan*, Refik Halit Karay’ın *Eskici*, Sait Faik Abasıyanık’ın *Son Kuşlar* adlı hikâyeleri, Reşat Nuri Güntekin’in *Çalhuşu* adlı romanı gibi pek çok metin de yine doğrudan çocuklar için yazılmadığı halde çoğu zaman ortaokul Türkçe ders kitaplarında okuma metni olarak yer almış, çocuk edebiyatı çerçevesi içine taşınmıştır. Çoğu zaman da Türk ve dünya klasiklerinin sadeleştirme, kısaltma, uyarlama gibi eylemlerle ‘çocuğa görelik’ ilkesinin belirleyiciliğinde çocukların okuma eylemine uygun hâle getirilerek yayımlandığı görülür.

Ayrıca Roald Dahl'ın *Charlie'nin Çikolata Fabrikası*, C. S. Lewis'in *Narnia Günlükleri* serisi, J. K. Rowling'in *Harry Potter* serisi gibi kitaplar da çocuk ve genç kitapları arasında sayıldığı halde yetişkinlerce de büyük zevkle okunmaktadır. Dolayısıyla doğrudan çocuklara yönelik yazılan metinleri yalnızca çocukların okuyacağı ve zevk alacağı düşüncesi de doğal olarak yanlıştır.

Bu bağlamda 'çocuğa görelilik' kavramının çerçevelediği alanda çocuk edebiyatı sınırları içerisine girebilen her türlü edebî metin, çocukluğun ilk dönemlerinden itibaren çocukların bilişsel, duyuşsal, devinimsel gelişimlerini, yaratıcılıklarını desteklemek, anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek, hayal dünyalarını genişletmek, onları çevreye, insana, doğaya karşı duyarlı olmaya teşvik etmek, insani, ahlaki ve estetik değerleri içselleştirmelerine yardımcı olmak, dünyayı ve yaşamı anlamlandırmalarına katkıda bulunmak, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri kazandırmak gibi pek çok noktada işlevsellik gösterir.

Dolayısıyla çocuk edebiyatı; çocukların dilsel, bilişsel, kişisel ve sosyal gelişimlerini desteklediği gibi yaratıcılığı da teşvik eder, geliştirir. Kurmaca metinler üzerinden çocukların hayal gücünü besler ve genişletir (Norton ve Norton, 2011). Çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek, imgelemlerini beslemek, genişletmek, 'yaratıcı düşünme'ye sevk etmek, onlara bilişsel ve duyuşsal bir 'içi-doluluk' kazandırmak, başlı başına 'eğitcilik' işleviyle ilgilidir. Çocuk edebiyatının okul-içi eğitim süreçlerine taşınma nedenlerinden başlıcası da 'yaratıcılık', 'yaratıcı düşünme'yi içermesi, çocukları yaratıcılığa, yaratıcı düşünmeye teşvik etmesidir. Çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek, imgelemlerini beslemek, genişletmek, onlara düş gücü bağlamında bir içsellik kazandırmak, çağdaş eğitimin başlıca amaçlarındandır. Bu amaca ulaşma yolunda en önemli başvuru kaynaklarından biri de sanat ve edebiyattır. Bu bakımdan öğrencilerin sanat ve edebiyatla, çeşitli ders içerikleri üzerinden buluşmaları, sanat ve edebiyatın okul-içi eğitim süreçlerine taşınması ve öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını, estetik beğenilerini geliştirici bir yapıyla verilmesi pedagojik bir gerekliliktir. Çocukları edebî metinlerle buluşturmak, edebî metinler üzerinden anlama ve anlatma becerilerinin yanında hayal dünyalarını, yaratıcı düşüncelerini, düş güçlerini, estetik beğenilerini geliştirmek, yaratıcı dil kullanımını içselleştirmelerini sağlamak; onların bilişsel, duyuşsal, dilsel, estetik yeterliliklere/yetkinliklere ulaşmaları açısından önemlidir.

Bu bakımdan çocuk edebiyatı, çocukların hayatın her alanına yaratıcı bakabilme becerilerinin geliştirilmesi, duygu, düşünce ve hayal dünyalarının genişletilmesi, alışılmışın dışına çıkıp yeni/özgün düşünme süreçleri yaşamaları, karşılaştıkları sorunlara çözümler üretebilmeleri, eleştirel ve yaratıcı düşünme alışkanlığını içselleştirmeleri, düşünme stillerini öğrenmeleri için önemli bir kaynaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklar için 'yaratıcı düşünme' yolunda pek çok pencere açar.

Yaratıcılık, var olan kalıpları yıkmak, başka yaşantılara açık olmak, alışılmışın dışına çıkmak, yeni yollar keşfetmek, hayata farklı perspektiflerden bakmak, bilinmeyenlere ilgili davranmak, merak etmek, empoze edilmiş, kalıplaşmış düşünce çizgisini kırmak ve yeni bir düşünce çizgisini ortaya koymak, problemleri yeniden tanımlamak ve değişik alternatif çözümler getirmek, yeni şeyler bulmak, olaylar, durumlar, kavramlar arasında yeni/özgün ilişkiler kurmak veya var olan düşünceler arasında ilişkileri tanımlamak, yeni bir düşünce ortaya koymak, bilinmeyen yeni bir teknik veya yöntem icat etmek veya eklemeler yapabilmektir (Özerbaş, 2011: 678). Diğer bir ifadeyle yaratıcılık, herhangi bir alandaki alışılmış, benimsenmiş çerçevelerin değiştirilmesiyle doğrudan ilintilidir (İnam, 1993: 6).

Bu bakımdan çağdaş eğitimin de temel amaçlarından biri çocukluğun ilk dönemlerinden itibaren kendisini gösteren 'yaratıcılık'ı geliştirmek ve 'yaratıcılık'ı çocuklar için yaşam boyu öğrenmenin temel dinamiklerinden biri haline getirmektir.

Okullarda çocukların yaratıcı düşünme ve yaratıcı düşünmeyle ilintili olarak analitik düşünme, eleştirel düşünme, iraksak düşünme gibi düşünme becerilerinin geliştirilmesi; eğitim programlarının, sınıf içi süreçlerin, öğrenme ortamlarının, eğitim materyallerinin vb. eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi besleyici bir çerçevede yapılandırılması bir zorunluluktur (Üstündağ, 2014).

Edebî metinler çocuklar için yaratıcı pek çok duygu, düşünce, hayal ile doludur; çocuklar için yaratıcı hayal gücü ve yaratıcı düşünme yolunda çok yönlü bir esin kaynağıdır ve çocuğun 'yaratıcı' doğasına da uygundur. Edebî metinler çocuk-okurlara, bildikleri, gördükleri, gözlemledikleri, deneyimledikleri gündelik yaşamı gösterdiği kadar onları alışılmışın, kalıplaşmış görmelerin dışına da çıkartır; onlara, her şeyin başka bir şeye dönüşebildiği, gündelik yaşamın alışılmışlığıyla açıklanamayacak olayların, varlıkların, nesnelerin olduğu farklı dünyaların da kapılarını açar. Edebî metinler her şeyden önce edebî/sanatsal içeriğiyle yaratmanın ta kendisidir ve nitelik açısından çocuk

edebiyatından beklenen başlıca özelliklerden biri de çocukları yerleşik, bilindik, kalıplaşmış çerçevelerin dışına çıkarması, geniş bir düş gücüne ve yaratıcı bir bakışa yönlendirmesi; onları alışılmamış, hayata yeni/özgün dokunuşlar getiren bilişsel ve duyuşsal üretime teşvik etmesidir. Çocuklar için problemlere duyarlılık gösterme ve farklı çözümler getirebilme, hayal gücünü en geniş düzlemde harekete geçirme, özgünlüğe ulaşma, çok yönlü düşünme, değişik sonuçlara varabilme, mevcut bilgilerden yeni bilgiler üretebilme, hayata bakışta esneklik gösterme, estetik bakabilme gibi temel becerileri geliştirici bir içerik sunmasıdır.

Bu bağlamda çocukların özellikle edebî metinler üzerinden kendilerini 'içi-doluluk'a ulaştırmaları, metabilişsel süreçlerle edebî eserlerin kurgu, yapı, içerik, dil ve anlatım gibi özellikleri bakımından gösterdikleri yaratıcılığı fark etmeleri ve bu farkındalığı kendi metin yaratma eylemlerine taşıyabilmeleri, onlara 'yaratıcı' bireyler olma yolunda büyük katkı sağlamaktadır. Edebî metinler dilin imkânlarını kullanabilme, dilin sınırlarını zorlayabilme, gündelik yaşam dilinin, yerleşik dil kullanımlarının dışına çıkabilme, yeni dünyalar yaratma yolunda 'yaratıcılık'a açılan bir kapı olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken başlıca özelliklerinden biri de çocukları 'yaratıcı düşünme'ye sevk etmek, onlara 'yaratıcı düşünme' doğrultusunda esin kaynağı olmaktadır.

Bu çalışmada, çocuk edebiyatının 'yaratıcılık'a, 'yaratıcı düşünme'ye açılan bir kapı olduğu, çocuklara yaratıcı düşünme yolunda kaynaklık ettiği, çocukların hayal güçlerini, yaratıcılıklarını beslediği tezinden hareketle 'çocuk edebiyatı' ile 'yaratıcı düşünme' arasındaki ilişki ele alınmaktadır. 'Çocuk edebiyatı' ile 'yaratıcı düşünme' arasındaki ilişkinin içeriği, farklı yaş seviyelerine uygun olarak çeşitli edebî türlerden metinlerle örneklendirilmektedir. Böylece çocuk edebiyatında nitelik boyutu 'yaratıcı düşünme'yle de ilişkili olarak irdelenmektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukları çeşitli yollarla 'yaratıcı düşünme'ye sevk etmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Seçilen örnek metinler aracılığıyla çocuk edebiyatı ürünlerinin hangi yollarla 'yaratıcı düşünme'ye kaynaklık ettiğine dikkat çekilmektedir.

Bir 'Yaratıcı Düşünme' Alanı Olarak Çocuk Edebiyatı

Edebiyat, doğrudan, yaratıcılığı, yaratıcı düşünmeyi, yüksek hayal gücünü içeren bir alandır ve bu bakımdan

çocukların yaratıcı doğasına da uygundur. Özellikle kurgusallık ve dilin yaratıcı kullanımı gibi özellikleri itibarıyla edebiyat ürünleri, çocuklar için yaratıcı düşünmeye açılan bir kapı niteliğindedir. 'Çocuk gerçekliği', 'çocuğa görelilik', 'çocuk algısı' kavramlarının çerçevelediği alanda yaşam bulan çocuk edebiyatı da, çocuklar için yaratıcı pek çok duygu, düşünce, hayal ile doludur ve çocuklar için bilişsellik, yaratıcılık, hayal gücü ve yaratıcı düşünme için çok yönlü bir esin kaynağıdır. Salatalığın kral olduğu (Christine Nöstlinger-*Kim Takar Salatalık Kral'ı*), yeşil renkli bir lollipoptan etrafa bakmakla gizemli ve gizil güçlerin harekete geçirildiği (Christine Nöstlinger-*Lollipop*), resim çizerek uzak diyarlara yolculukların yapıldığı ve içinden çıkılmaz bir duygu durumunun özgün bir çözümlerle aşılabildiği (Seza Kutlar Aksoy-*Yolculuk*), duvardaki tablodan ayrılp gezmeye çıkan kırmızı filin tekrar evine döndüğü (Ferit Avcı-*Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?*), tek bir çizgiyle pek çok nesnenin, varlığın yaratıldığı (Ümit Ögel-*Ben Bir Çizgiyim*), insanların fantastik bir dünyada, bir haritanın sıra dışı özellikleriyle sıra dışı bir maceraya atıldığı (Vladimir Tumanov-*Haritada Kaybolmak*), kısacası her şeyin mümkün olduğu, her şeyin başka bir şeye dönüşebildiği kurmaca dünyaların kapılarını açar. Çocuk edebiyatı, çocuk-okurlara bildiği, gördüğü, deneyimlediği yaşamı, yaşamdan sahnelerle gösterdiği gibi onları alışılmışın, kalıplaşmış görmelerin dışına da çıkarır, düş gücünün sınırsızlığında farklı duygu, düşünce ve hayalleri deneyimlemelerine imkân tanır. Bu bakımdan nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle ile 'yaratıcı düşünme' arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu ilişki kendini çeşitli şekillerde göstermektedir.

Her şeyden önce yaratıcılığı geliştirmenin başlıca yollarından biri, model yaratıcılıktır. Öğretmenlerin ve ebeveynlerin yaratıcılığı teşvik eden bir ortam sağlayabilmelerinin birçok yolu vardır. Çocuklarda yaratıcılığı geliştirmenin en güçlü yolu, yaratıcılığı modellemektir. Çocukların yaratıcılıkları, onlara söylendiğinde değil, gösterildiğinde (nasıllarla) gelişir (Sternberg, 2003: 126; Sternberg ve Williams, 1996: 7). Çocuklara yaratıcılığa dayalı modelleri göstermek, rol-modeller üzerinden yaratıcılık için kapı açmak, çocuk edebiyatının başlıca işlevlerindedir. Her şeyden önce her bir edebî metin yaratıcılığın bir modelidir. Çocuk edebiyatı, yaratıcılığın somutlaşmış ürünlerinden oluşan bir sergi alanı gibidir. Çocuklara özgün, yeni, farklı çocuk edebiyatı ürünleri okutmak, onlara yaratmak için çeşitli modeller sunmaktır. Bu bakımdan çocukların

okuma alışkanlığı edinmeleri gerektiğini açıklayıcı gerekçelerinden biri de edebi eserlerin yaratıcı düşünme bağlamında, model yaratıcılık için kapı açmasıdır. Çocuklar için her bir kurmaca metin, yaratıcı (yaratmak için) bir modeldir. Bu model olma olgusu, bir kurmaca metnin her yönüyle yaratmaya dayalı olması, yaratıcı bir zihinsel sürecin ürünü olarak var olması kadar 'yaratıcı düşünme' için rol-model kişiler sunmayla da ilgilidir. Çocuk edebiyatında kahramanların hayata bakışları, karşılaştıkları problem(ler)i tanımlama ve çözme yolları, yaratmak için sergiledikleri motivasyon, düşünme stilleri, fikir üretmeleri vb. öğeleri de model yaratıcılık bağlamında değerlendirmek gerekir. Çocukların okudukları kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kurmalarının bileşenlerinden başlıcası da onların entelektüel, zihinsel yönleridir ve kahramanların hayata bakış açıları, engellere, problemlere yaklaşım tarzları, düşünme stilleri, hayal güçleri vb. de çocuklar için modelleme alanlarıdır.

Örneğin; Richard Johnson'un *Mucit Dedemin Müthiş İcatları (My Grandpa's Amazing Inventions, 2008, 5+ yaş)* adlı öyküsü, 'kurmaca eser' niteliği dolayısıyla 'yaratıcılık için model olma' işlevi göstermesi kadar, sunduğu kahramanın özellikleri bakımından da (kahramanın, 'mucit' olması) 'yaratıcılık', 'yaratıcı düşünme' yönünde bir model olmaktadır (Johnson, 2008). Öykünün kahramanlarından mucit dede, hayal gücünü kullanma, tasavvur etme, tasarlama, yaratıcı düşünme ve üretme için bir rol-modeldir. Küçük bir kız çocuğunun mucit dedesi olarak sunulan ve bir icat yarışmasına davet edilen dedenin, yaratıcı düşünme bağlamında harekete geçirdiği hayal gücü, icat etme yönündeki zihinsel süreçleri, yaptığı icatlar vb. mucit dedeyi, küçük yaş grubu çocuk okurlar için hayal gücünü kullanma ve yaratıcı düşünme bağlamında bir rol-model yapar. Mucit dede, çocuk-okular için yaratıcı düşünmeye motive edici bir esin kaynağıdır. Bu bakımdan öykü; yaratıcılık, yaratıcı düşünme yolunda çocuk-okulara rol-model niteliğinde bir karakter sunmakta, karakter üzerinden yaratıcı düşünme süreçlerini, yollarını ve stillerini örneklendirirken çizilen kahraman imgesiyle de yaratıcılığı, yaratıcı düşünmeyi somutlaştırmakta, modellemektedir.

O halde çocuk edebiyatı, çocuklar için model yaratıcılık bağlamında işlevsel bir alana karşılık gelir. Çocuk edebiyatı, yalnızca kurmaca eserlerin yaratıcılığa dayalı birer ürün olmasıyla değil, 'yaratıcı düşünme'yi temsil eden, 'yaratıcı düşünme'yle özdeşleşen, icat ettikleriyle, buluşlarıyla insanlığa hizmet eden ünlü

isimlerin biyografileri, biyografik hikâyeleriyle de model yaratıcılık işlevini yerine getirmektedir. Bu bakımdan çocuklara model yaratıcılığı temsil eden kurmaca metinlerin yanı sıra 'yaratıcılık'la özdeşleşen, 'yaratıcı düşünme'yi örneklendiren bilim insanları, sanatçılar, filozoflar, tarihi şahsiyetler, devlet adamları vb. kişilerin biyografilerini, biyografik hikâyelerini okutmak da çocukları 'yaratıcı düşünme' yönünde bir eylemselliğe motive ederken, başka hayatlardan esinlenmeleri bakımından önemlidir.

Michalko'nun yaratıcı düşünme kavramı için ifade ettiği "Her şeye bakma şeklini ve baktığımız şeyleri değiştirme" (2011: 81) yönünde bir içerikle karşımıza çıkma yeterliliğini haiz çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesi, hayal dünyalarını genişletmesi, imgelemlerini zengin kılması bakımından büyük bir işlevi yerine getirdiği açıktır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı çocuklara yaşamı, dünyayı, çevreyi tanıma ve anlamlandırmada yardımcı olmak kadar onları yaşamın sıradanlığı, alışılmışlığı, benimsenmişliği, tekdüzeliği dışına çıkarma, hayata dair çok yönlü ve değiştirici bir bakış açısı edindirme yönünde de bir görev edinir (edinmelidir). Bu bakımdan çocukların, -öğretme kaygısından uzak- doğrudan yaratıcı düşünmeyi içeren, yaratıcı düşünmeye esin kaynağı olan, yaratıcılığa yönlendiren, hayata farklı gözlerle bakabilmeye, esnek ve çoğul düşünmeye iten çocuk edebiyatı ürünleriyle çocukluklarının ilk dönemlerinden itibaren buluşmaları önemlidir.

Örneğin; Ümit Ögmel'in *Ben Bir Çizgiyim (3+ yaş)* anlatısı, çocukları yaratıcı düşünmeye teşvik edici niteliğiyle dikkat çekicidir. 'Çizgi'nin yolculuğu, serüveni olarak kurgulanan anlatıda, çizginin sırasıyla doğum günü pastası, yılbaşı ağacı, köpek, palyaço şapkası, bardak, kelebek, uçak, deniz, yunus, yıldız, yağmur, şemsiye gibi nesnelere, varlıklara bürünen şekilselliği ve 'çizme' eylemi içerisindeki devinselliği öne çıkar. 'Çizgi'nin 'çizme' eylemiyle kendisinden farklı nesnelere, varlıklar oluşturması, çizginin çok farklı şekillere dönüşmesi, çocuk okurları 'çizgi' üzerinden nesnelere, varlıklara, yaşama farklı bakmaya, 'yaratıcı düşünme'ye teşvik edici niteliktedir. Anlatının çocuklara 'çizme'yi, 'çizgi'yi keşfettirmesi, 'çizme'ye teşvik etmesi dikkate değerdir. Anlatının "Adım Çizgi. Yalnızca çizgi. Sana neler, neler göstereceğim. Haydi gel, izle beni." (Ögmel, 2010: 2) cümleleriyle başlaması, çocuk-okurları, metnin hemen başında yaratıcı düşünmeye davettir. Kitapta 'çizgi'nin öyküsü, dönüştüğü nesnelere ve varlıkların çizimleriyle de

görselleştirilir. Böylece pek çok kavramın çizimlerle somutlaştırılması yoluna da gidilir. Bu, çocukların kavramsal dünyasını geliştirmek adına da önemlidir. Anlatının "Daha çok, çok şeyler yapabilirim... Sen de... Denemek ister misin?" (Öğmel, 2010: 28-32) şeklinde bitmesi de çocuğu gerçek yaşamdaki nesnelere, varlıklara farklı gözlerle bakmaya, yaratıcı doğrultuda resim çizmeye ve yaratıcı düşünmeye teşvik edicidir.

Ferit Avcı'nın *Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?* (4+ yaş) adlı anlatısı da yaratıcı düşünme ve hayal gücü bağlamında çocuklar için dikkat çekici metinlerdendir. Elbette bir filin kırmızı olması, okuru alışılmışın dışına çıkarma yönünde ilk dokunuştur. Renkle yapılan bu 'alışılmamış olan'a dönük dokunuş, masaldaki diğer hayvanlar üzerinden çoğaltılır. 'Mavi Balina, Sarı Zürafa, Mor Kedi, Pembe Fare, Yeşil Karga', 'Kırmızı Fil' kadar hayal gücünü kışkırtıcıdır.

Küçük bir çocuğun anlatımıyla masalsı dünyanın kapılarını açan anlatı, kurgusu itibarıyla tamamen çocuk-okurların hayal gücünü harekete geçirmeyi ve sıra dışı nesne, olay ve varlıklar üzerinden onların yaratıcı düşünme yolunda eylemselliğini amaçlar. Bir sabah uyandığında odasının duvarındaki resmin eğik durduğunu fark eden ve düzeltmek için gittiğinde resimdeki Kırmızı Fil'in yerinde olmadığını gören bir çocuğun Kırmızı Fil'ini evin içinde araması, resimdeki diğer hayvanlara (Mavi Balina, Sarı Zürafa, Mor Kedi, Pembe Fare, Yeşil Karga) Kırmızı Fil'i görüp görmediklerini sorması, onların 'hayır' cevabı vermesi, bu sırada Kırmızı Fil'in eve geri dönmesi ve resimdeki yerine yerleşmesi şeklindeki olaylar, içerdiği sıradışılıkla yaratıcı düşünmenin kapılarını açar. Yaratıcılık ve hayal gücü, bir resmin mekânsal/dekoratif bir öge olarak kullanılmasında değil, resmin canlanmasındadır. Bir resimdeki varlıkların canlanmasıdır, hayal gücünü kışkırtan. Bu bağlamda *Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?* çocukları, çevrelerindeki her şeye farklı gözlerle bakma, nesnelere yaratıcı dokunuşlarda bulunma, nesnelere, eşyaları imgelemlerinde sıra dışı çizgiler, renkler ve şekillerle resmetme, görünende görünmeyeni yakalama yönünde teşvik eder.

Masal, "Gece olunca yatağa girer, gökyüzünü seyrederek uyurum. O gece de öyle oldu. Sabah olunca uyandım. Dışarıda yağmur yağıyordu. Baktım odamın duvarındaki resim eğik duruyor. Resmi düzeltmek için yanına gittim. Bir de ne göreyim, Kırmızı Fil yerinde yoktu. Bir gece önce resmin içinde duran Kırmızı Fil ortadan kaybolmuştu. Önce yatağın altına baktım. Orada yoktu." (Avcı, 2010: 2-7) cümleleriyle başlar. Böylece

masalın başından itibaren okur, kahramanla birlikte sıra dışı bir olayın içine çekilirken nesnelere, varlıklara farklı gözlerle bakma yönünde bir okuma sürecine yönlendirilir. Kitaptaki çizimler, kullanılan renkler ve çizgiler de yaratıcı okuma sürecini destekler mahiyettedir. Bu bağlamda masal, çocuklar için içerik, dil ve anlatım, görsellik gibi özellikler bakımından 'hedef kitleye yönelik' ve 'çocuk gerçekliği' ilkelerini karşılar niteliğiyle birlikte çocuk okurları yaratıcı bir okuma sürecinin içine çekmesi bakımından da iyi örneklerdendir.

Kalıplaşmış kavramlarımız yaratıcılığa götüren net görüşü engeller ve hayal gücünü dışlar (Michalko, 2011: 83). Bu bakımdan kavramları yerinden oynatmak, alışılmış içeriklerinin dışına çıkarmak, bir tabloyu, şemsiyeyi, haritayı, silgiyi, çizgiyi, noktayı, fili, salatalığı bilindik, kalıplaşmış, şematik görmelerin, düşüncelerin ötesine taşıyarak çok farklı renk, çizgi ve şekillerle görmek, düşünmek, her şeye farklı bakabilme yönünde bir eylemsellik göstermek, hayata çok yönlü bakabilmek, yaratıcılık bağlamında çocuklar için bir gereksinimdir ve bu gereksinimi karşılamak, onların hayal gücünü genişletmek çocuk edebiyatının önemli işlevlerinden biri olarak düşünülmelidir. Çocuk edebiyatı bu anlamda hayatın her alanına (bilim, sanat, edebiyat, kültür vb.) taşınabilecek bir esneklik ve genişlikte yaratıcı düşünme için çocuklara önemli bir esin kaynağı olmalıdır.

Sternberg'in çocuklarda yaratıcılığı geliştirmek için saydığı 12 anahtardan biri de 'problemleri, sorunları (yeniden) tanımlama' (2007: 8) ve çocukları 'engelleri belirlemeye, sorunları esnek ve çoğulcu bir bakış açısıyla aşmaya yönlendirme'dir (2007: 11-12). Problemi bulma, tanımlama, çözme doğrultusunda değerlendirici düşünme, yaratıcılığın geliştirilmesinde başlıca eylemlerdendir (Runco, 1994: 40-76) Bu bakımdan çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirme yolunda çocuk edebiyatının temel işlevlerinden biri de özellikle, kurmaca metinlerde kahramanların karşılaştıkları sorunları, problemleri tanımlama, problemleri çok yönlü değerlendirme, çözüm yolları bulma ve engelleri aşma yönünde düşünsel devingenlik içinde olmalarıdır. Kahramanların düşünsel, zihinsel dünyalarını, bakış açılarını göstermek, problemler, engeller karşısındaki zihinsel süreçlerini betimlemek, problemleri, engelleri aşmak adına ürettikleri çözümleri açıkça ortaya koymak, çocuk-okurların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek adına önemlidir. Problemleri, engelleri aşmak adına yeni ve özgün çözümler bulan

kahramanlarla okurun daha çok özdeşim kurduğunu, örnek alma, esinlenme yönünde etkilendiğini söyleyebiliriz. Bu tarz çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuk okurları yaratıcı okuma süreçlerine dâhil ettiği açıktır.

Örneğin; Leo Lionni'nin *Yüzyüz* (*Swimmy*, 1963, 4+ yaş) adlı masal türünden anlatısının çocuklar için yaratıcı düşünme bağlamında zengin yaşantılar sunduğunu söyleyebiliriz. *Yüzyüz*'de resimlerinin, kurgusunun, anlatımının yalınlığıyla ters orantılı olarak anlamsal bir derinlikle karşılaşırız. Anlatıda, kahramanın düşünme tarzı, probleme yaklaşım biçimi ve çözüm odaklı eylemsellik içinde engeli aşmaya yönelik çözüm bulma iradesi üzerinden dikte etmeden, iletiyi doğrudan vermeden çocuk-okurun düşünce, duygu ve hayal dünyasının derinliğine bağlı derinleşebileceği bir anlamsal alan yaratılmıştır. Her yaş grubundan çocuk-okur için gelişim özelliklerine, düşünce ve hayal dünyasının genişliğine göre derinleşebileceği bir anlam dünyası vardır.

Yüzyüz'de Yüzyüz adlı küçük siyah bir balığın macerasıyla karşılaşırız. Denizin derin sularında küçük kırmızı balıklarla birlikte yaşayan küçük siyah balığın - rengiyle sürünün diğer balıklarından farklıdır- bütün arkadaşlarını bir gün bir ton balığı yutunca Yüzyüz yalnız kalır ve üzgün bir şekilde denizde bir yolculuğa çıkar. Yolculuğu boyunca denizin altında pek çok deniz canlısına ve güzelliğe rastlayan Yüzyüz yolculuğu sırasında daha önceki sürüsüne benzeyen, küçük kırmızı balıklardan oluşan bir sürüyle karşılaşır. Yüzyüz'ün onlarla vakit geçirme isteğine kırmızı balık sürüsü, çevrelerindeki büyük ve avcı balıkların korkusu nedeniyle olumsuz cevap verir, saklandıkları yerden çıkmak istemez. Yüzyüz bu problemin üstesinden gelmek, onlarla birlikte korkusuzca ve özgürce yaşamak için bir yol düşünür ve bir çözüm bulur. Kırmızı balık sürüsüne bir araya gelerek büyük bir balık gibi hep beraber, yan yana birlikte yüzmeleri gerektiğini, kendisinin de siyahlığıyla bu büyük balığın gözü olabileceğini önerir ve bu önerisini uygulamaya koyarlar. Denizde hep birlikte yüzüp büyük bir balık gibi hareket ettiklerinden büyük avcı balıklar onlara yanaşmaya cesaret edemezler. Böylece özgür bir şekilde denizde yüzerler. Masalın sonunda Yüzyüz ile küçük kırmızı balıklar arasındaki konuşma, Yüzyüz'ün düşünme tarzını, iyimserliğini, yardımseverliğini, iletişime ve 'biz' olgusuna açıklığını, içinde bulunduğu engelleri kabullenmeyişi, çözüm odaklı bakış açısını, özgürlüğe tutkusunu, kısacası tüm yönleriyle hayat felsefesini gösterir niteliktedir. Bu konuşma dahi tek

başına okura, yaratıcı düşünmeyle ilişkili olarak 'bir problemi tanımlama ve çözüm yolları bulma'yı da içeren, gerçek hayata taşıyabileceği zengin yaşantılar sunması bakımından işlevseldir:

'Hadi gidip yüzelim, oyun oynayalım, neler varmış görelim!' demiş Yüzyüz mutlulukla.
'Olmaz' demiş minik kırmızı balıklardan biri. 'Büyük balık hepimizi yutar'.
Ama böyle durup bekleyemeyiz.' demiş Yüzyüz.
'Bi şeyler düşünelim.'
Yüzyüz uzun uzun düşünmüş, sonra bir daha düşünmüş.
Birden, 'Buldum!' demiş.
'Hep birlikte denizdeki en büyük balık gibi yüzeceğiz.' (Lionni, 2017: 19-22).

Bu bakımdan *Yüzyüz* masalı gibi karakterin zihniyetini, zihinsel süreçlerini, düşüncelerini, hayata bakışını, olaylara yaklaşımını, problem çözme yollarını, kısacası kendisini ve dış dünyayı nasıl gördüğünü dikkate sunan, kişileri bakımından bu yönde bir karakterizasyonu (karakter sunumunu) önceleyen çocuk edebiyatı ürünlerinin nitelikli olduğunu ve çocuk-okurlar için de problem çözüme bağlamında yaratıcı düşünme için örnek yaşantılar sunduğunu söylemek mümkündür. Yüzyüz'ün sahip olduğu 'içi doluluk' ve iç dünyasına, zihinsel, duyuşsal yönüne, bakış açısına, düşünme biçimine tutulan projeksiyon; çocuk okurlar için 'farklı olmanın güzelliği, dayanışma, kolektif bilinç' gibi duygu, düşünceler kadar 'çözüm odaklı düşünme' üzerinden yaratıcı düşünmeye de teşvik edicidir. Çocuk okurlar 'özdeşim kurma'ya dayalı zihinsel süreçlerle, Yüzyüz'ün yaşantısından, deneyimlerinden gerçek yaşama taşıyabilecekleri zengin yaşantılar edinir; karşılaşılan sorunlara çözüm odaklı yaklaşma, engelleri aşmak için yaratıcı çözümler bulma yönünde fikir üretir; yaratıcı düşünmeye kapı açan düşünme stillerini edinirler.

'Dayanışmanın, yardımlaşmanın önemi' temasını işleyen, resimli kitap niteliği taşıyan Feridun Oral'ın *Kırmızı Elma* (3+ yaş) adlı masalı da çocukları için, karşılaşılan engeli aşma yönünde çözümler bulmaya yönelik dikkate değer kitaplardandır. Kitapta kahramanların içinde buldukları engeli aşmaya yönelik eylemleri 'dayanışmanın, yardımlaşmanın önemi'ni somut olarak ortaya koyarken, yaratıcı düşünme yolunda harekete geçirilen düşünme stillerini de örneklendirmiş olur.

Masal, aç bir tavşanın yiyecek aramasıyla başlar. Tavşanın ağacın tepesinde karnını doyurabileceği kırmızı bir elma görmesi, tavşanı, elmayı koparma yönünde bir eyleme iter. Ancak elmanın ağacın

tepesinde olması, tavşanın arzusu karşısına 'yükseklik'i en büyük engel olarak çıkarır. Bu engel, tavşanı arayışa iter ve kır faresinden yardım ister. Kır faresinin elmaya ulaşamaması, her ikisini de tumbul tilkiden yardım istemeye, üçünün elmayı koparmadaki fiziksel yetersizlikleri ise onları koca ayıdan yardım istemeye yönlendirir. Elmayı koparmak için buldukları çözüm fiziksel özelliklerinin elverdiği ölçüde sırasıyla birbirlerinin üzerine çıkmaları ve en küçük olarak en üste çıkan kır faresinin elmaya uzanmasıdır. Birlikte eyleme geçerek kopardıkları elma, sergiledikleri 'dayanışma, yardımlaşma'nın bir ödülü olurken karakterlerin içinde bulunulan duruma yönelik gösterdikleri tepkiler, birbirlerinden yardım isteme yönündeki sözleri, engeli aşmak için gerçekleştirdikleri eylemler de yaratıcı bir düşünmenin uygulamaya dönüşmesine karşılık gelir.

Yere düştüklerinde birbirlerine şaşkınlık içinde bakarken önlerinde duran kırmızı elmayı gördüler. 'Yaşasın işte koparmayı başardık.' deyip hep birlikte elmayı paylaşıp yediler. Sonra da koca ayının ininde birbirlerine sokulup derin bir uykuya daldılar (Oral, 2011: 25-27).

şeklindeki mutlu son, çocuklar için engelleri aşmada sergilenen yaratıcı düşünmeye dayalı eylemselliği de ödül üzerinden anlamlı kılar. Böylece kahramanların engeli aşmada kullandıkları çözüm yolu, çocuk okurlar için de yaratıcı düşünme yönünde bir esin kaynağı olur.

Dolayısıyla çocukları karşılaşılan problemleri tanımlamaları ve çok yönlü bir düşünmenin içerisinde çözüm yolları bulmaları için teşvik etmenin başlıca yollarından biri de çocuk edebiyatı ürünleridir. Özellikle yaşama, çevreye, toplumsal olgulara, vb. çok yönlü bakmayı, sorunları tanımlamayı ve sorunlar, engeller karşısında çok yönlü ve yaratıcı çözüm yolları bulmayı odağa alan metinler okutmak; kahramanları bu yönde rol-modeller olarak sunmak, kahramanların karşılaştıkları problemleri, engelleri aşmada başvurdukları çözüm yollarını, düşünme stillerini, bakış açılarını, zihinsel süreçleri vb. çocuklara esin kaynağı olarak göstermek, çocukları bu yönde teşvik etmek için önemlidir.

Engelleri belirleme ve aşmaya teşvik etme bağlamında ebeveynler ve öğretmenler, çocukları, kendi problemleri kadar arkadaşlarının ve başka kişilerin (örneğin; toplumda öne çıkan kişilerin) karşılaştığı engelleri, sorunları belirleme/tanımlama, sorunlara ve çözümlerine dair değerlendirmelerde bulunma şeklindeki deneyimlere de yönlendirmelidirler. Çocuklara, yaşamın içinde problemlerle, engellerle yalnızca kendilerinin karşılaşmadığı, engellerle, problemlerle karşılaşmanın

her insan için geçerli olduğu ve insanların engelleri, problemleri aşma yönünde eylemselliğe geçtikleri fark ettirilmelidir. Aksi takdirde çocuklar, engellerle, problemlerle yalnızca kendilerinin karşı karşıya kaldıklarını düşünebilirler (Sternberg, 2003: 122). Bu bakımdan çocuk edebiyatı çocuklarda, yalnızca kendilerinin problemlerle, engellerle karşılaşmadıkları, engellerle, problemlerle karşılaşmanın yaşamın bir parçası olduğu ve engelleri, problemleri aşmada, çözüm yolları bulmada, düşünmenin/yaratıcı eylemsellikte bulunmanın gerekliliği yönünde bir farkındalık oluşturulması bağlamında da önemli bir işlevi yerine getirir (getirmelidir). Çocuklar, yaşamın içinde kendi deneyimleme süreçleriyle sorunlara/engellere kafa yormaları, engelleri aşma yönünde yaratıcı çözümler bulmaları için teşvik edilirken, başka hayatlara kapı açan çocuk edebiyatı aracılığıyla da 'fark etme, anlamlandırma, deneyimleme, eleştirel ve empatik düşünme, esinlenme, yaratıcı düşünme vb.' doğrultusunda harekete geçirilmelidir.

Çocuk-okurlar, metinlerde karşılaştıkları hayatları anlamlandırırken, kahramanların problemlerle, engellerle karşılaşmalarına, engelleri aşma yönünde gösterdikleri motivasyona, düşünme süreçlerine, eylemselliklerine tanıklık eder; özdeşim kurma sürecinde, kahramanların engelleri aşma noktasında gösterdikleri kararlılık, amaçlılık, yaratıcılık vb. üzerinden farkındalık edinir, kendi sorunlarını ve çevrelerindeki sorunları çözmek adına, gerçek yaşama taşıyabilecekleri bir birikim kazanırlar.

Örneğin; Anna Gavalda'nın *35 Kilo Tembel Teneke* (35 kilos d'espoir, 2002, 10+ yaş) adlı roman, gerçekçi anlatımıyla çocuk-okurların problemleri, engelleri tanımlama, anlamlandırma, aşma ve onlara çözüm bulmaya dair motivasyonları bakımından teşvik edicidir. Çocuk okurlar için başka hayatlar, hikâyeler içinde insanların sorunlarla, engellerle karşı karşıya kaldıkları, dolayısıyla bu dünyada yalnızca kendilerinin problemlerle, engellerle karşılaşmadığı farkındalığını edinmeleri ve kendi problemlerini çözme noktasında metinlerdeki kahramanların çözüm yollarından esinlenmeleri bakımından dikkate değerdir.

35 Kilo Tembel Teneke'de, on üç yaşlarında Grégoire Dubosc'un okul başarısızlığı, okul fobisi ve bir 'tembel teneke (ki bu sıfat, ailenin, okulun, öğretmenlerin, kısacası çevrenin Grégoire'e bakışının temsili adlandırmasıdır)' olmanın kendisinde ve aileyle, okulla, çevreyle olan iletişimde yarattığı etkiler; Grégoire için aşılması gereken problemler, engeller yumağı oluşturur.

Romanın hemen başında Grégoire, içinde bulunduğu problem karşısında bir açmazdadır, bunalmış bir vaziyettedir. Romanın hemen başından itibaren bu açmaz, bunalmışlık, okula karşı duyduğu olumsuz duygular, aynı zamanda kahraman-anlatıcı görevi üstlenen Grégoire tarafından şöyle anlatılır:

Okuldan tiksiniyorum.
Dünyadaki her şeyden daha fazla tiksiniyorum ondan.
Ve hatta daha da fazla...
Okul, hayatımı mahvediyor.
Üç yaşma kadar mutlu olduğumu söyleyebilirim.
Tam olarak hatırlayamıyorum ama, bence her şey yolundaydı. (...) Hayatımın bu döneminde herkesi severdim ve herkesin de birbirini sevdiğine inanırdım. Ve sonra, üç yaş beş ayımı doldurduğumda, gümm! Okul (Gavalda, 2012: 9-10).

İkinci ve altıncı sınıfta olmak üzere iki kez sınıfta kalan, okul hayatı boyunca ailesinin başarı beklentisini karşılayamayan, çevredakilerce 'tembel teneke' olarak görülen Grégoire'nin dedesi aracılığıyla içinde bulunduğu problemi doğru tanımlama, problemi aşma yönünde harekete geçirdiği motivasyon, amaçlılık, bu motivasyon doğrultusunda problemine bizzat çözüm bulma gibi eylemselliği çocuk-okurlar için bir esin kaynağı olur. Dedesinin marangozluk ve tamir işleriyle uğraştığı kulübesi Grégoire'nin sığınağıdır:

Bu dönemde beni teselli eden tek kişi dedemdi. Aslında bunda şaşılacak bir şey yok; çünkü Koca Léon'um, üç elma boyuna ulaştığımdan ve küçük kulübesinde ona eşlik edebilecek yaşa geldiğimden beri beni teselli eden kişi olmuştur hep.
Koca Léon'cuğumun küçük kulübesi benim bütün hayatım. Orası benim sığınağım, Ali Baba'nın mağarası (Gavalda, 2012: 27).

Grégoire, bu kulübede, dedesinin de desteğiyle teknik konulara, el becerisi gerektiren işlere yatkınlığını, potansiyelini keşfeder ve bu keşif onda içinde bulunduğu problemi aşmak için bir motivasyon sağlar, çözüm yolu olur. Grégoire, mesleki ve teknik bir lisede mutlu olacağını keşfeder, Grandchamps Teknik Lisesi okul müdüresine, dedesinin de teşvikiyle okula kabul edilmesi için mektup yazar. Bu okula gitme isteğini ailesiyle de paylaşır. Mektuba düştüğü "Hayatımda ilk kez okula gidebilmek için birine yalvarıyorum; kendi kendime, hasta olup olmadığımı sorup duruyorum." notu, Grégoire'nin ilgi ve yeteneklerine cevap verebilecek, potansiyelini açığa çıkaracak ve geliştirecek dolayısıyla da yaptığı işte mutlu edecek bir eğitim sürecine açık olduğunu ve bu yöndeki motivasyonunu göstermesi bakımından önemlidir.

Bu bakımdan çocuk okurlar, *35 Kilo Tembel Teneke* gibi metinler aracılığıyla metinlerde karşılaştıkları başka

hayatlara tanıklık eder, kahramanların karşılaştıkları problemleri, engelleri aşma yönünde gösterdikleri motivasyonu, eylemselliği, yaratıcı düşünme tarzlarını, kararlılığı, amaçlılığı, çözüm yollarını vb. anlamlandırır, kendi yaşantılarına taşıyabilecekleri bir içeriği içselleştirirler.

Torrance, yaratıcı düşünmede akıcılık, esneklik, özgünlük, eksiklikleri hissetme, ayrıntılandırma, yeniden tanımlama gibi olgulara dikkat çeker (1965: 664). 'Akıcılık, esneklik ve özgünlük'ü yaratıcı düşünme için temel eylemlerden birisi olan 'ırsak düşünme'nin temel ölçütlerinden sayar (Runco, 2011: 401). Bir konu hakkında farklı, özgün, alışılmamış, beklenmedik fikirler üretmeye dayanan, yordayıcılığı önceleyen, hayal gücünü harekete geçiren, çoğul ve esnek düşünmeyi, çoğul çözümler, cevaplar üretmeyi içerseyen (Cromptley, 2011: 358; Plucker, Waitman ve Hartley, 2011: 435-436; Runco, 2011: 400-401; Sharp, 2004: 6; Villalba, 2011: 323) ırsak düşünme, yaratıcı düşünmenin anahtarlarından biridir. Bir sanatsal olgu olarak edebiyat da yaratıcı düşünceyi içerseyen alanlardandır ve içerdiği yaratıcılık bağlamında okuru da çoğu zaman 'ırsak düşünme'ye teşvik eder.

Yaratıcı düşünmenin, kültürün genel kategorileri ile bireyin bireysel dinamikler üzerinden harekete geçirdiği belirli materyaller ve duygusal deneyimler arasında süregelen diyalektikte hayali bir algı olarak başladığını söyleyebiliriz. Edebiyatta yaratıcılık, sanatçının duygu akışkanlığını ve kişisel etkilenmelerini, hayal gücünü, içsel dinamiklerini harekete geçirmenin, dış dünyaya dair deneyimleri içsel süreçlerle müzakere etmenin ve dile getirmenin, olaylar, olgular, durumlar, kavramlar arasında yeni ilişkiler kurmanın karşılığıdır. O halde edebiyatta yaratıcı süreç; duyguların dışa vurulması, hayal gücünün harekete geçirilmesi, kavramların, kelimelerin farklı anlamlarla, yeni ilişkilerle kullanılması, duygularla sentezlenmesi bağlamında yaratıcı ürünler ortaya koyan bir inşa etme, yapılandırma sürecidir. (Moran ve John-Steiner, 2003: 74-75). Dolayısıyla, edebî ürünlerin kendisi yaratıcı bir sürecin ürünüdür, temelinde hayal gücü yatar. Bu bakımdan çocuk edebiyatı, kurmaca eserlerle karşılaştığı andan itibaren 'kurgu'yu, kurguyu oluşturan öğeler arasındaki ilişkileri anlamlandırmaya, metni oluşturan örüntüyü keşfetmeye, sanatçının hayal dünyasının metne yansımalarını görmeye başlar, hayal dünyasında metne dair pek çok görüntüyü inşa eder, bireysel dokunuşlarla, renklerle, çizgilerle metni kendi imgeleminde yeniden kurar. Resimleri yorumlar, resimler arasında bağlar

kurarak, resimler arasındaki boşlukları doldurarak hayal dünyasında yeni kompozisyonlara taşır, tahminlerde bulunur, onlara dair öyküler yaratır. Bu bakımdan çocukları okumaya teşvik etmek ve onları yaratıcı düşünmeye, hayal gücünü kullanmaya yönlendirici, ıraksak düşünmeyi içeren, çocukların hayata farklı, özgün, esnek bakabilmelerini sağlayıcı, dilin sınırlarını zorlayan, onlara dilin imkânlarını keşfettiren çocuk edebiyatı ürünleriyle buluşturmak, öğretmenlerin ve ebeveynlerin birincil sorumluluklarındandır. Dolayısıyla bir 'salatalık'ı 'salatalık' olarak gören bir bakışın üstüne/yanına 'salatalık'ı kral yapan bir bakışı koymak, sıradan bir 'salatalık'a bir yaşam öyküsü vermek, hem de 'salatalık'ı konuşurken dilin sınırlarını zorlamak, dili kuralların, alışılmışlığın dışına çıkarmaktır yaratıcı düşünmek. Bu tarz bir yaratıcı düşünmeye kapılarını açan da (açması gereken de) çocuk edebiyatıdır. Çocukları bu kapılardan içeriye girdirmek de öğretmenlerin ve ebeveynlerin dokunuşlarıdır. Bu düşüncelerimize dayanak olan kitap, Christine Nöstlinger'in *Kim Takar Salatalık Kral'ı* (*Wir Pfeifen auf den Gurkenkönig*, 1972, 9+ yaş) adlı fantastik romanıdır.

Bir aile romanı özelliği de taşıyan kitabın başkahramanı Wolfgang, on iki yaşında bir çocuktur ve öykü onun anlatımıyla sunulur. Öykünün hemen başında, Wolfgang ve ailesi (Hogelmannlar) sıradan bir günün sabahında olağanüstü bir olayla güne başlarlar ve mutfak masalarının üstünde, kral görünümü içinde, canlı kanlı bir salatalığı karşılarında görürler. Doğal olarak da bir 'salatalık kral'la karşılaşmanın şaşkınlığını ve korkusunu yaşarlar.

Üzerlerindeki şaşkınlığı ve korkuyu atan Hogelmann ailesi, Salatalık Kral'la (Kumi-Ori'yle) konuştuğunda onun yaşamını ve karşılarında durma nedenini öğrenirler. Kendisine 'ekselans' diye hitap edilmesini isteyen Salatalık Kral, halkı tarafından kovulduğunu söyler ve Hogelmannlardan sığınma talep eder. Salatalık Kral'ın konuşması, cümleleri, dili de ilginçtir:

Kumi-Ori'nin o salatalık yeşili cildi üstünde balkabağı sarısı benekler oluştu ve sinirli sinirli, 'Bize ekselans diye hitap etmek!' dedi. Büyükbabam tıpkı tahammül edemediği kişilere baktığı gibi baktı salatalık karala. Bunun üzerine, salatalık kral söylenmeyi kesti. Başındaki tacı düzeltti ve, 'Biz isyankâr halk tarafından kovuldu. Biz geçici sığınma talep ediyor!' dedi. Sonra da 'Biz bu kadar olaydan çok yorgun!' diye ekledi (Nöstlinger, 2012: 17-18).

Salatalık Kral'ın kendine özgü, sıra dışı konuşma tarzı, kurduğu cümlelerinin yapısı, kelime seçimi vb. o

kadar ilginçtir ki Hogelmannlar tarafından da tartışma konusu olur:

Bacak bacak üstüne atarak, ellerini göbeği üstünde kavuşturdu ve babama, 'Sen çok mu hayret şaştınız? Bizim kim olduğumu ve bizim burada ne yaptığımızı, ne isteğimizi biz anlatayım mı?' diye sordu. Babam evet anlamında başını salladı. Martina da, 'Neden durmadan 'biz' deyip duruyor. O burada tek başına!' diye sordu. Babam bunun majesteleri kral için bir çoğul biçimi olduğunu anlattıysa da Martina bir türlü anlayamadı. Annem de, 'Bir kral sıradan insandan fazla bir şeydir. Bu yüzden, 'ben' yerine 'biz' diyor. Bizler de ona 'sen' yerine 'siz' deriz, o da sıradan inşalara 'sen' yerine 'o' der!' diye açıklamada bulundu (Nöstlinger, 2012: 25).

Dolayısıyla 'ıraksak düşünme'yi önceleyen *Kim Takar Salatalık Kral'ı*, kavramları yerinden oynatması, alışılmışın dışına çıkarması; nesnelere, varlıklara, hayata farklı, çoğul ve esnek bakabilmeyi, hayal gücünü incelemesi; kavramlar arasında yeni ilişkiler kurması, alışılmışın dışında bir dil yaratmayı içermesi, dilin imkânlarını zorlamayı modellemesi, vb. özellikleri itibarıyla çocuklara yaratıcı düşünmenin kapılarını açar. Kurmaca bir eser olarak, çocukları kendi imgelemlerinde benzer 'kurmaca'lar yaratmaya iterken, onlar için gerçek hayattaki nesnelere, varlıkları imgelemlerinde yeni görüntülerle resmetme yönünde esin kaynağı olur.

Yaratıcı düşünme, iki veya daha fazla farklı konu arasında yeni kategoriler ve kavramlar yaratan bir dizi ilişki ve bağlantı oluşturma yeteneğini gerektirir. Birbirinden farklı konular arasında yaratıcı üretime dayalı ilişkiler ve bağlantılar oluşturmanın anahtarı, 'kavramsal birleştirme'dir. 'Kavramsal birleştirme', yeni fikirler oluşturmak için aynı zihinsel alanda iki veya daha fazla kavramı harmanlamayı, birleştirmeyi, bir araya getirmeyi içeren yaratıcı düşünme sürecidir. Bilim, teknoloji, tıp, sanat ve günlük yaşam da dâhil olmak üzere tüm alanlarda yaratıcılık, birbirine benzemeyen konuların kavramsal olarak birleştirildiği, bir arada düşünüldüğü temel zihinsel işlemde ortaya çıkar (Michalko, 2011: XIV-XVII). Birbiriyle ilişkili/bağlantılı iki şeyi ilişkilendirilmede, aralarında bağ kurmada (örneğin elmalar ve muzlar her ikisi de meyvedir), bir ilişkisi olmayan gibi görünen şeyler arasında bağlantı kurmaya (örneğin, konserve açacağı ile bezelye kabuğu arasında) göre çok daha iyiyizdir. Bağlantısız şeyler arasında ilişkiler kurmak veya ilişkiler kurma yönünde düşünmek, yaratıcı düşünmenin kapılarını açmaktır. İlişkisiz şeyler arasında bağlantılar kurma becerisinin geliştirilmesi, ilişkili ve ilişkisiz kavramlar arasındaki duvarları yıkacaktır. Örneğin,

kendinizi bir konserve açacağı ile bezelye kabuğu arasında hangi bağlantıları görmek için zorlayabilirsiniz? (Michalko, 2011: 1-2). Dolayısıyla açık fikirli düşünme, hayata çoğul bakabilme, nesnel arasında yeni, özgün, alışılmışın dışında ilişkiler kurabilme, alternatifli düşünme, imgelemede kavramları farklı yeni, özgün işlevlerle, renklerle, çizgilerle farklı kompozisyonlar içerisinde resmedebilme gibi bilişsel eylemler, yaratıcılık boyutunda "bilişsel esneklik" izah edilir (DiYanni, 2016: 42) ki, nitelikli bir çocuk edebiyatından bahsetmek bu 'bilişsel esneklik'i çocuklara kazandırmakla ilişkilidir.

Bu bakımdan, *Kim Takar Salatalık Kral'ı*, 'kavramsal birleştirme'ye dayalı bir düşünmeyi içermektedir ve yaratıcı tarafı da burada başlamaktadır. 'İraksak düşünme'ye dayalı olarak 'salatalık' ile 'kral (olma)' arasında ilişki kurmak salatalık ile domates arasında ilişki kurmaya göre daha zor, daha özgün ve daha yaratıcıdır. Bu bakımdan edebiyat/çocuk edebiyatı roman, öykü, şiir, tiyatro gibi pek çok türüyle -*Kim Takar Salatalık Kral'ı* örneğinde olduğu gibi- çocukları 'kavramsal birleştirme' şeklinde bir yaratıcı düşünmeye taşırken bağlantısız/ilişkisiz şeyler arasında ilişkiler kurma; kavramları alışılmış, bilindik kullanım alanlarından çıkartıp başka yaşam alanlarına taşıyarak, onları yerlerinden oynatarak, yeni ilişkiler içinde birleştirme, ilişkili hale getirme; kavramları esneterek yeni şekiller çizgiler, renkler içerisinde kullanma, anlamlarını genişletme yönünde bir bakış edindirir (edindirmelidir). Çocuklara, iraksak düşünmenin kapılarını açarken kalıpların, alışılmışlıkların ortadan kalktığı, sınırların/imekanların zorlandığı bir dili içselleştirme, esnek ve çoğul bakabilme/görebilme fırsatı yaratır (yaratmalıdır). Dolayısıyla çocuk-okurlara gündelik yaşamın bilindik ilişkilerini kurallarını, nedenselliklerini fark ettiren, birbiriyle ilişkili kavramlar arasındaki bağları gösteren, bu ilişkileri analitik bir bakış açısıyla çözümleyen metinler kadar yaratıcı düşünme bağlamında, bağlantısız/ilişkisiz şeyler arasında ilişkiler kuran, alışılmış düşünme kalıplarının dışına çıkartıp birbirleriyle ilişkisiz görünen kavramlar arasında ilişkiler kurduran, dilin imekanlarını zorlayan, kavramlara esnek bakabilmeyi gösteren, yeni fikirlere kapı açan metinler okutmak onları yaratıcı bireyler yapma yolunda önemlidir. Örneğin; tek başına şiir türünden metinler bile 'kavramsal birleştirme' üzerinden yaratıcı düşünme için çocuklara büyük imekanlar sunar. Şiir türünden metinlerdeki benzetmeler, metaforlar, bağdaştırmalar, kavramlar arası ilişki kurmalar çocuklar için yaratıcı düşünme yolunda önemli dilsel malzemelerdendir ve bu

dilsel öğeler, 'kavramsal birleştirme'ye dayanır. Sözcükleri yerinden oynatan, esneten, sözcükleri yeni ilişkiler içerisinde bir araya getiren, yakın ve uzak ilişkilendirmeler, bağıntılar içerisinde sözcüklerin anlamlarını genişleten, özgün bağdaştırmalarla imgesel bir dünyanın kapılarını açan, dilin sınırlarını, imekanlarını zorlayan, sözcükler arasındaki duvarları yıkan bir tür olarak şiir, en geniş 'kavramsal birleştirme' alanı olarak da değerlendirilebilir.

Yaratıcı düşünme; yeni fikirlere açık olmak, alternatiflerin var olduğuna inanmak, problemlere çoklu yaklaşımlar üretmek, fikir üretmenin yeni yollarını denemek kadar hayal gücü, yenilikçilik, özgünlük, iraksak düşünme, kavramsal birleştirme ile de ilişkilidir. Yaratıcı düşünme akıcılığı ve düşünmenin esnekliğini; bağlantılar kurmak ve yeni/özgün hayalleri, fikirleri keşfetmek için metafor, analoji (benzeşim) ve görselleştirmeyi içerir (DiYanni, 2016: 41). Bu bakımdan edebî metinler ve özelde şiir türü, çocuklar için yaratıcı düşünmenin yaşamsal alanlarıdır. Örneğin; Erol Büyükmeriç'in *Kanatlı Düşler* (8-9+ yaş) adlı şiir kitabındaki *Dört İşlemede Mutluluk* adlı şiiri, matematiksel işlemler ile sevgi, mutluluk, eşitlik, barış, güzellik gibi kavramlar arasında ilişkiler kurup, yaşamı dört işlemle anlatırken çocuk okurlar için de 'kavramsal birleştirme'ler üzerinden yaratıcı düşünme için kapı açar:

Armutlarla elmalar toplanmaz diyorlar/Oysa ne güzel olur/Dünyanın tüm çocukları//Hep birlikte toplansalar/El ele tutuşsalar/'Toplanan'lar; ak, sarı, kara/'Toplam'sa; kocaman mutlu bir dünya.
Azdan çok çıkmaz diyorlar/Azıcık bir sevgiden oysa/Ne çok çiçek açar çocuklar/Ne ki 'eksilen' sevgi/Ve 'çıkan', düşülen/Çocuklarsa işlemede eğer/'Fark' o zaman 'eksi' çıkar/Yoksun kalır dünya sevgiden.
'Çarpan'la 'çarpılan'ın değişse de yeri/Sonuç değişmez diyorlar/Oysa değiştirilse yerleri/Çocuklarla büyüklerin/Görün, bakın o zaman/'çarpım' nasıl artarmış/Nasıl güzelleştirmiş dünya.
Sayılar/Sıfırın sağındaki doğal sayılara/Bölünebilir diyorlar/Sayılıyorsak doğaldan eğer bizler/'Bölünen' mutluluk olsun/'Bölen'se dünyada tüm çocuklar/Hiç 'kalan'ı olmadan eşitçe/Paylaşılsın mutluluk (Büyükmeriç, 2011:46-47).

Bu bakımdan, edebî türlerden olan şiir, *Dört İşlemede Mutluluk* örneğinde olduğu gibi benzetmeler, metaforlar, bağdaştırmalar vb. üzerinden 'kavramsal birleştirme'ye dayalı bir düşünmeyi de içermektedir ve yaratıcı düşünmeye kapılarını açar. Çocukları 'kavramsal birleştirme'ler üzerinden yaratıcı düşünmeye yönlendirir. Onlara, bağlantısız/ilişkisiz şeyler arasında ilişkiler kurma; kavramları yeni ilişkiler içinde birleştirme, ilişkili hale getirme; nesnelere, varlıklara, olaylara,

durumlara farklı gözlerle bakma yönünde bir bakış açısı edindirir.

Sternberg'in dikkat çektiği üzere yaratıcılık altı ayrı, fakat birbiriyle ilişkili kaynaklardan oluşan bir birleşmeyi gerektirir: entelektüel yetenekler, bilgi, düşünme stilleri, kişilik, motivasyon ve çevre (2003: 94-97, 2006: 88-89). Bu altı öge, yaratıcılığın doğasında vardır ve yaratıcı düşünme birbiriyle ilişki bu altı ögenin belirleyiciliğinde şekillenir (Sternberg ve Todd, 1995). Bu bağlamda çocuk edebiyatı, çocukların hayal dünyalarına hitap ederken onları yaratıcı olmaya motive eder, entelektüel yeteneklerini geliştirir ve kahramanların hayata bakışları, problem çözme yaklaşımları, düşünme tarzları vb. bakımdan düşünme stilleri için örnekler sunar, çocuklar için esin kaynağı olur. Dolayısıyla çocuk-okurları yaratıcı düşünmeye teşvik etmek, onlar için yaratıcı düşünme yolunda esin kaynağı olmak, nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin başlıca özelliğidir.

Bu bakımdan Güleriyüz (2013: 84-85), çocuk edebiyatının -yaratıcılık süreçleri sonucunda oluşan ürünleri kapsadığı için- okuldaki öğrenme süreçlerinde öğrencilerin yaratıcı yazma ve konuşma eylemleri doğrultusunda işlevselleştirilmesi açısından 'yaratıcı çocuk edebiyatı' adıyla isimlendirilmesini önerir. Yaratıcı çocuk edebiyatını, "yaratıcı süreçler sonucu oluşturulmuş sözlü ve yazılı sanat ürünlerinin; yaratıcı öğrenme öğretme süreçleri kullanılarak ele alınması, ortaya yeni ürünler koyma etkinliği ve değerlendirilmesi olarak" tanımlar. Yaratıcı çocuk edebiyatı etkinliklerinde, çocuk; edilgin değil, etkindir; sürece etkin olarak katılan, kendini keşfeden, kendini gerçekleştirilmeye çalışan ve ortaya yeni bir ürün koyma heyecanı yaşayan kişidir. Bu yaratma heyecanı ve yaşantısı bireylerde kalıcı öğrenmeyi; öğrenmede sürekliliği, mutluluğu sağlayabilir ve böylece çocuk edebiyatının temel amacı olan yaratıcı düşünce gücü geliştirilmiş olur.

Sonuç

Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin başlıca özelliklerinden biri kurgu, içerik, yapı, biçim, dil ve anlatım gibi özellikleri itibariyle çocuk okurları 'yaratıcı düşünme'ye sevk etmek; çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarına hitap ederken onları yaratıcı olmaya motive etmek, entelektüel yeteneklerini geliştirmek, düşünme stilleri için örnekler sunmak, çocuklar için esin kaynağı olmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri; nesnelere, varlıklara, hayata farklı, çoğul ve esnek bakabilme, hayal gücünü önceleme; kavramlar arasında yeni ilişkiler

kurma, yeni/özgün kavramsal birleştirmelere gitme, dilin imkânlarını/sınırlarını zorlama, problemlere çözüm önerileri getirebilme, düşünme stillerini içermeye vb. özellikleri itibariyle çocuklara yaratıcı düşünmenin kapılarını açabilmelidir. Çocukları, dilin imkânlarını kullanarak ve sınırlarını zorlayarak kendi imgelemlerinde yeni dünyalar kurma, gerçek hayattaki nesnelere, varlıkları imgelemlerinde yeni görüntülerle resmetme, iraksak düşünme için teşvik etmelidir. Dolayısıyla çocukluklarının ilk dönemlerinden itibaren gelişim özellikleri dikkate alınarak, ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, farklı seviyeler için basitten karmaşığa ve somuttan soyuta gibi pedagojik ilkeler de öncelenecek çocukları yaratıcı düşünmeye teşvik edici, onlar için yaratıcı düşünme yolunda esin kaynağı metinlerle buluşturmak çağdaş eğitimin de bir gereğidir. Bu bakımdan eğitim ortamlarında/süreçlerinde çeşitli yönleriyle çocukları 'yaratıcı düşünme'ye iten nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanılmalıdır. Metin seçimi ve kullanımı bağlamında, yaratıcı dil kullanımıyla öne çıkan, okuru 'yaratıcı düşünme'ye sevk eden metinler seçilmelidir. 'Yaratıcı düşünme'ye dayanan edebî metinler seçmek ve ders materyali olarak kullanmak, öğrenme süreçlerini de yaratıcı düşünme yönünde şekillendirmek ve bu yönde bir farkındalıkla hareket etmek adına bir gerekliliktir. 'Yaratıcı düşünme'ye kapı açan çocuk edebiyatı ürünlerini seçmek, çocukların anlama-anlatma becerileri kadar eleştirel, analitik ve empatik düşünme, yaratıcı düşünme, görsel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı vb. becerilerini de geliştirmek bakımından önemlidir.

Dijital/teknolojik çağın birer etkin öznesi olan çocukların 'yaratıcı düşünme'ye dayanan, nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle çokça buluşturulmaları onların bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yeterliliklere/yetenikliklere ulaşmaları açısından da işlevseldir. Çocuk edebiyatı metinleri üzerinden oluşturulan içeriklerle, sanatsal ve edebî faaliyetlerle/süreçlerle geliştirilen yaratıcı düşünme becerilerinin çocuklara düşünme tarzları bakımından bir farkındalık, yaratıcı düşünme yolunda bir alışkanlık kazandıracığı; onların farklı alanlara (matematik, fen bilimleri, teknoloji vb.) dair yaratıcı düşünme becerilerini de destekleyeceği, üretme/yaratma yolundaki yaratıcı eylemlerini besleyeceği açıktır.

Kaynaklar

Avcı, Ferit. Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?. Ankara: Kök, 2010.
Büyükmeriç, Erol. Kanatlı Düşler. İzmir: Tudem, 2011.

- Cropley, A. J.. "Definitions of Creativity". *Encyclopedia of Creativity: Volume 1 (A-I)*. Ed. Mark A. Runco, Steven R. Pritzker, 358-368, London, Burlington/MA, San Diego: Elsevier/Academic, 2011.
- Dilidüzgün, Selahattin. *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İzmir: Tudem, 2018.
- DiYanni, Robert. *Critical and Creative Thinking: A Brief Guide for Teachers*. UK: Wiley Blackwell, 2016. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/baskent-ebooks/reader.action?docID=4040151> (erişim tarihi: 11 Nisan 2019).
- Gavalda, Anna. *35 Kilo Tembelle Teneke*. Çev. Azade Aslan. İstanbul: Güneş Kitaplığı, 2012.
- Güleryüz, Hasan. *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Edge Akademi, 2013.
- İnam, Ahmet. "Yaratıcılık (Temel Kavramlar ve Kuramlar)". *Yaratıcılık ve Eğitim*. Türk Eğitim Derneği XVII. Eğitim Toplantısı, 25-26 Kasım 1993. Haz. Ayşegül Ataman, 1-14, Ankara: Türk Eğitim Derneği, 1993.
- Johnson, Richard. *Mucit Dedemin Müthiş İcatları*. Çev. Şiirsel Taş. İstanbul: Remzi, 2008.
- Lesnik-Oberstein, Karin. "What is Children's Literature? What is Childhood?". *Understanding Children's Literature*. Ed. Peter Hunt, 15-29, London and New York: Routledge, 1999.
- Lesnik-Oberstein, Karin. "Defining Children's Literature and Childhood". *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. Ed. Peter Hunt, 15-29, London and New York: Routledge, 2005.
- Lionni, Leo. *Yüzyüz*. Çev. Kemal Atakay. Ankara: Elma, 2017.
- Michalko, Michael. *Creative Thinkering: Putting Your Imagination to Work*. California: New World Library, 2011.
- Moran, Seana; John-Steiner, Vera. "Creativity in the Making: Vygotsky's Contemporary Contribution to the Dialectic of Development and Creativity". *Creativity and Development*. Ed. Keith R. Sawyer vd., 61-90, New York: Oxford University, 2003.
- Nikolajeva, Maria. *Children's Literature Comes of Age: Toward A New Aesthetic*. New York and London: Garland, 1996.
- Norton, Donna E.; Norton, Sandra E.. *Through The Eyes of A Child: An Introduction to Children's Literature*. Boston: Pearson, 2011.
- Nöstlinger, Christine. *Kim Takar Salatalık Kral'ı*. Çev. Selahattin Dilidüzgün. İstanbul: Güneş Kitaplığı, 2012.
- Oral, Feridun. *Kırmızı Elma*. İstanbul: YKY, 2011.
- Öğmel, Ümit. *Ben Bir Çizgiyim*. Ankara: Kök, 2010.
- Özerbaş, Mehmet Arif. "Yaratıcı Düşünme Öğrenme Ortamının Akademik Başarı ve Bilgilerin Kalcılığa Etkisi". *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2011, 31 (3): 675-705.
- Plucker, J. A.; Waitman, G. R.; Hartley, K. A.. "Education and Creativity". *Encyclopedia of Creativity: Volume 1 (A-I)*. Ed. Mark A. Runco, Steven R. Pritzker, 435-440, London, Burlington/MA, San Diego: Elsevier/Academic, 2011.
- Runco, Mark A.. "Problem Finding, Evaluative Thinking, and Creativity". *Problem Finding, Problem Solving, and Creativity*. Ed. Mark A. Runco, 40-76, Norwood, New Jersey: Ablex, 1994.
- Üstündağ, Tülay. *Yaratıcılığa Yolculuk*. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Sever, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök, 2003.
- Sharp, Caroline. "Developing Young Children's Creativity: What Can We Learn From Research". *Topic*, Autumn 2004, 32: 5-12.
- Sternberg, Robert J.. "The Development of Creativity as a Decision-Making Process". *Creativity and Development*. Ed. Keith R. Sawyer vd., 91-138, New York: Oxford University, 2003.
- Sternberg, Robert J. "Creativity as a Habit". *Creativity: A Handbook for Teachers*. Ed. Ai-Girl Tan, 3-25, Singapore: World Scientific, 2007.
- Sternberg, Robert J.; Todd, I. Lubart. *Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity*. New York: The Free, 1995.
- Sternberg, Robert J.; Williams, Wendy M.. *How to Develop Student Creativity*. Alexandria, Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development, 1996.
- Şimşek, Tacettin. *Çocuk Edebiyatı*. Konya: Suna, 2004.
- Şirin, Mustafa Ruhi. "Çocuk Edebiyatı". 99 Soruda Çocuk Edebiyatı. Haz. Mustafa Ruhi Şirin, 9-35, İstanbul: Çocuk Vakfı, 1994.
- Torrance, E. Paul. "Scientific Views of Creativity and Factors Affecting Its Growth, Daedalus: Creativity and Learning, Summer 1965, 94 (3): 663-681.
- Villalba, E. (2011). "Critical Thinking". *Encyclopedia of Creativity: Volume 1 (A-I)*. Ed. Mark A. Runco, Steven R. Pritzker, 323-325, London, Burlington/MA, San Diego: Elsevier/Academic.
- Yalçın, Alemdar; Aytaş, Gıyasettin. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2014.

CHILDREN'S LITERATURE AND CREATIVE THINKING

Ahmet DEMİR¹

Abstract

Literary texts are directly related to 'creative thinking'. Literary texts such as novels, stories, fairy tales and poems are, above all, the creations of the artists and are based on creativity in terms of features such as fiction, structure, content, language and expression. In this respect, children's literature is a gateway to 'creative thinking' for children.

In this study, the relationship between children's literature and 'creative thinking' will be examined. The relationship between creative thinking and features (fiction, structure, content, language and expression etc.) of children's literature texts will be revealed. The relationship between children's literature and 'creative thinking' will be discussed by giving examples from children's literature products such as novels, stories, fairy tales and poems.

To consider children's literature as a gateway to creative thinking is one of the necessities for shaping the learning processes in education towards creative thinking and for acting with awareness in this direction. In this respect, it should be one of the main objectives to develop children's creative thinking skills and competences through children's literature at all levels of education.

Keywords: Children's literature, literary texts, creativity, creative thinking, child-reader